

УДК 321.01

Ковальчук І. В.

канд. іст. наук,

доцент кафедри історії України,

Житомирський державний університет імені Івана Франка

ОСОБЛИВОСТІ ПОЛІТИЧНОЇ І ПРАВОВОЇ СИСТЕМИ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ

Сучасний Європейський Союз – це визначне явище новітньої європейської політичної історії та сучасної політичної практики. Європейські інтеграційні процеси призвели до утворення на загальному рівні низки керівних інститутів, які згодом отримали суттєві повноваження у різних сферах публічної політики.

Умовною датою створення Європейського співтовариства прийнято вважати 18 квітня 1951 р., коли шість держав – Бельгія, Італія, Люксембург, Нідерланди, Франція й Федеративна Республіка Німеччина (ФРН) уклали у Парижі Договір про створення Європейського співтовариства вугілля й сталі (ЄСВС) [2, с. 95]. Поступово дана організація кількісно розширювалась, набирала нових функцій та повноважень.

7 лютого 1992 р. був підписаний Маастрихтський договір між членами Європейської спільноти. Цей документ вступив у дію 1 листопада 1993 р. та офіційно визначив нову назву міждержавного європейського утворення – Європейський Союз (ЄС) [3, с. 410]. За окреслений сорокарічний період розвиток європейської інтеграції пройшов етапи від зони вільної торгівлі до економічного та валютного союзу. На сьогодні повноправними членами Євросоюзу є 27 країн.

Сучасна політична система ЄС має досить складну та розгалужену структуру. Зокрема, рівень інституційної стабільності та складності в ЄС є значно вищим, ніж в будь-яких інших діючих сьогодні міжнародних організаціях. Ще на початку 1950-х рр., в рамках тодішнього Європейського співтовариства вугілля й сталі були оформлені базові інституції Спільноти – Комісія, Рада, Європейський Парламент і Суд. Згодом установчі договори та успішні політичні реформи надали перерахованим органам досить широкі законодавчі, виконавчі й судові повноваження. Важливою обставиною є те, що нормативно-правові акти первинного та вторинного законодавства ЄС є частиною національного законодавства держав-членів, а право Союзу має верховенство над національним [1].

Політична система ЄС значним чином децентралізована, яка заснована на добровільних зобов'язаннях держав-членів та їх громадян, а тому вона у своїй діяльності спирається на національні держави-члени, щоб у разі необхідності вдаватися до примусу та застосовувати інші форми державної влади [6, р. 13–14].

Сучасна політична система Європейського Союзу складається з ряду інститутів (Європейська Рада, Рада ЄС, Європейський Парламент, Європейська Комісія, Суд ЄС, Європейський суд аудиторів, Європейський центральний банк), окремих консультативних органів (Економіко-соціальний комітет та Комітет регіонів), фінансових органів (Європейський інвестиційний банк, Європейський інвестиційний фонд), міжінституційних органів (Управління офіційних публікацій, Європейська зовнішньополітична служба, Європейське управління з набору персоналу, Європейська школа управління), агентств та інших спеціалізованих органів (Європейський Омбудсмен та Інспектор із захисту даних) [1].

Європейський Союз влаштований за інституційною системою, яка є унікальною у світі. На найвищому рівні визначено, що верховенство права є фундаментальним принципом Європейського Союзу. Політична система ЄС безпосередньо пов'язана з його правовою основою, яка і дозволяє ефективно функціонувати політичним інституціям Союзу. На думку окремих дослідників, право ЄС набуло на сучасному етапі виміру правової системи. Правова система Євросоюзу нині має риси міжнародного права (установчі договори Європейських Співтовариств та Європейського Союзу) та національного права (реалізуючи наднаціональну компетенцію керівні інституції Європейського Союзу інтегрують правопорядок ЄС в національний правопорядок держав-членів) [5, с. 51, 55].

Отже, особливістю політичної і правової системи Європейського Союзу є широкий набір та складність його політичних процесів, які визначаються великою кількістю учасників, дією у рамках держав-членів і численних інститутів ЄС, а також взаємодією між собою на основі сукупності різноманітних правил та процедур прийняття рішень.

Список літератури

1. Лясота А. Є. Політична система Європейського Союзу: особливості та основні центри прийняття політичних рішень. *Вісник Дніпропетровського університету. Серія: Філософія. Соціологія. Політологія.* 2015. Вип. 1. С. 119–128. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/vdufsp_2015_1_19 (дата звернення: 15.09.2021).
2. Мартинов А. Ю. Європейська інтеграція. *Енциклопедія історії України* : у 10 т. / редкол. : В. А. Смолій (голова) та ін. ; Інститут історії України НАН України. Київ : Наукова думка, 2005. Т. 3 : Е–Й. С. 95–96.
3. Мартинов А. Ю. *Маастрихтський договір*. *Енциклопедія історії України* : у 10 т. / редкол. : В. А. Смолій (голова) та ін. ; Інститут історії України НАН України. Київ : Наукова думка, 2009. Т. 6 : Ла–Мі. С. 410–411.
4. План дій Україна–Європейський Союз. *Урядовий портал*. URL: http://www.kmu.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=17977185&cat_id=17976903 (дата звернення: 16.09.2021).
5. Тюріна О. В. Основи права Європейського Союзу : навч. посіб. Київ : ФОП О. С. Ліпкан, 2012. 100 с.
6. Hix S., Hoyland B. *The Political System of the European Union*. Houndmills, Basingstoke, Hampshire, UK : Palgrave Macmillan, 2011. 416 p.